

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

S. Francisci Xaverii E Societate Iesv Indiarvm Apostoli Novarvm Epistolarvm Libri Septem

Francisco <de Javier>

Romæ, 1667

Epistola IV. P. Gaspari Barzæo Societatis Iesv Armuziam proficiscenti.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46129](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46129)

EPISTOLA IV.

*P. Gaspari Barzæo Societatis IESV
Armuziam proficiscenti.*

ANte omnia tui memento, Deo primùm, tuæ deinde conscientiaë satisfaciens. His enim rectè fungenti officijs duobus, prona facultas affluet ingentium è Proximorum animis eliciendorum profectuum. In ministeria humilia fac te semper quoddam studio exaggeratum quasi pondus, inclinet. His enim te exercens, parabis, augebisque demissionem animi, quare nemini committas, sed per te obeas censeo, minimè speciosam occupationem inculcandi memoria Rudium orationes quas tenerementè Christiani omnes debent. Has verbatim ediscentibus patienter præi filijs & filiabus Lutitanorum, tum eorundem servis ancillisque, postremò Indigenarum liberis. Id qui te agere sedulò viderint, omni profectò arrogantiaë suspitione absolvent, tantòque, ut est pellax ad aestimationem opinio modestiaë, te digniorem judicabunt cui se docendos quæ ignorant de Christiana

naë

nã Religionis mysterijs præbeant . Paupes
 res in Prochotrophijs & Nosocomijs crebrò
 invises , & subinde adhortaberis ad ratio-
 nes cum suã cujusque conscientia ponen-
 das ; excitando ipsos ad confessionem &
 perceptionem Eucharistiã , quarum illa
 peccata delet præterita , hæc præservet à
 futuris : ambæ veras causas amoveant mise-
 riarum , sub quibus nunc gemunt , quas
 in posterum metuunt . cum quæ patiuntur
 mala , nihil nisi poenæ culparum sint . qua-
 re illis purgare animas , peccata fatendo , vo-
 lentibus , aures , quantum vacaverit , com-
 moda . His procuratis quæ ad animum
 pertinent , in ijs quæ corpus spectant ;
 prout poteris , Miseris consules : commen-
 dando eos curatoribus Domuum illarum ;
 vel ab alijs qui juvare ipsos queant , quæ
 opus habent corrogando . Carcere deten-
 tos adibis etiam , & conciones ad eos ha-
 bebis , magnoperè adhortans ad vitam uni-
 versam præteritam sacrã confessione recen-
 sendam . Istã huic generi hominum magis
 opus admonitione est ; idcirco quod mul-
 ti vel plerique ipsorum , nullam ex quo
 sunt nati exactam peccatorum confessionem
 obierunt . Sub hæc Sodales Misericordiæ

rogabis ut curam Infelicitum illorum gerant ;
 agendo cum Iudicibus ut juris ipsorum ha-
 beant rationem, & ijs quibus deest unde alantur,
 victum necessarium donando. Sodalitati Mife-
 ricordiaē in se vies quantum poteris, ejusque te
 studiosum in primis feres, promovendo, com-
 mendando, eique adjuvandaē operam in omni-
 bus promptissimam strenuē navando. Si quo-
 rum in isto Emporio pecuniosorum hominum
 confessionibus auditis perspexeris, gravari eos
 conscientiaē malē partorum, quæ restituere om-
 ninò & debeant, & velint : nec tamen id face-
 re passis injuriam possint, quòd ij vel obierint,
 vel qui sint aut ubi, nesciatur ; eam pecuniam
 ultrò licet tibi obtrusam, integram trans-
 fer ad Sodalitatem Misericordiaē ; quan-
 tumvis menti occurrant tibi noti pauperes
 in quibus optimè collocanda eleemosyna
 videretur. Sic defungēris periculo erran-
 di ab insidiosis artibus vafre simulantium,
 & egestatem & innocentiam, fraude ac
 scelere plenissimorum hominum, qui non
 tam facile obrepent Sodalibus Misericor-
 diaē, ad quos tutius honestiusque à te
 avertes inquisitionem invidiosam & perple-
 xam. sicque ad veros Pauperes eleemosy-
 naē pervenient, impostorum avarorum quæ-
 stuo-

stuosis mendacijs elusis . sic etiam tu so-
 lutior & expeditior vacabis ministerio tui
 statûs proprio , iuvandarum animarum ; cui
 non parvam necessarij otij partem spissa
 isthæc & multiplex pecuniæ distribuendæ
 cura subtraheret . denique sic querelis &
 suspicionibus ibis obviam hominum , pro
 communi pravitate , malè de te opinari pa-
 ratorum , quasi simulatione consulendi alijs,
 rem astutè tuam agas , & nummorum quos
 erogandos acceperis , partem tibi recondas ,
 necessitatibus inopum improbo furto de-
 fraudandis . Ad eos quibuscum religiosam
 aut civilem , domesticam aut forensam usûs
 ac sermonis consuetudinem vario vitæ com-
 mercio usurpaveris , sive ij mediocrem ,
 sive summam tecum familiaritatem affecta-
 verint , sic te semper adhibe , quasi exi-
 stimares : aliquando eos ex tibi amicis ini-
 micos evafuros . ita non committes , ut
 conscios illos habeas ullius facti dictive ,
 quod si unquam , iræ indulgentes , protule-
 rint , vel erubescere traductione tui , vel
 incommodo aut damno negotiorum te do-
 lere sit necesse . exigit hanc à te irremis-
 sè custodiæ vigiliam pravitas hujus sæculi
 nequam , cujus filij filios lucis suspicacibus

semper oculis observant . debes eandem
 tuo ipsius in spiritu profectui , haud par-
 vis incrementis processuro , si totam ad quid-
 vis agis aut loqueris , prudentiæ moderatri-
 cis attentionem adverteris . Præmunies sic
 etiam adversus periculum mutationis , leves
 Amicorum animos ; & in quocumque even-
 tu defensores apud eos tibi parabis , me-
 moriam observatæ in Te rectitudinis , &
 natam ex eâ verecundiam tui , quâ ubi à
 te desciverint , confundi eos sit necesse .
 Simul ista reputatio instabilitatis hominum
 efficiet , ut Deum intuearis , ut te intimè
 despicias , ut ubique præsentî Numini de-
 missione infimâ , suavitate magnâ , semper
 adhæreas ; qualium intermissione officiorum
 multa nobis obrepunt , spectantium oculos
 lædentia , & illorum à nobis sensim aba-
 lienantia voluntates . Istius curæ partem
 explebit Examen , quod particulare dici-
 mus , quod ne bis , aut semel saltem , quot
 diebus , ritu nobis solito , usurpes , cave ullâ
 unquam quantavis impediât occupatio . An-
 te omnia primam ac potiozem curam tuæ
 mundandæ , atque innoxia præstandæ con-
 scientiæ impende : alienarum præservanda-
 rum aut sanandarum posterior tibi esto di-
 ligen-

ligentia . nam qui sibi malè consulit , quo-
 modo prodesse alijs poterit ? Concionare
 ad populum omninò quàm poteris frequen-
 tissimè , latissimè quippe se porrigit hujus
 utilitas ministerij , nec uberior ex alio
 quovis ad Dei obsequium profectumve Ani-
 marum fructus expectandus . In concioni-
 bus cave unquam proponas argumenta du-
 bia , contrarijs perplexa sententijs Docto-
 rum . Certa & perspicua seligi oportet quæ
 populo tradantur ; ad morum informatio-
 nem & reprehensionem vitiorum ferè per-
 tinentia . demonstratur peccati foeditas ,
 exaggeretur atrocitas læsæ ab homine cul-
 pam consciscente supremæ Dei Majestatis ,
 incutiatur horror fulminandæ in convictos
 reos judicio supremo extremæ damnationis ,
 graphicè depingantur acerbissima tormenta
 æternùm infligenda detrusis in Tartarum .
 Mortis denique , præsertim inopinatæ ac
 subitæ , metus intentetur , maximè incu-
 riosis obsequii Divini , & conscientiæ gravif-
 simorum criminum indormire supinâ negli-
 gentiâ nihil pensi habentibus . Inferenda
 his opportunè commemoratio Christi Cru-
 cis , vulnerum , ac mortis , quibus nostra
 peccata dignatus est luere . Sed hoc facien-
 dum

dum oratione affectibus quàm maximis in-
 censâ , per figuras & colloquia ad môtus
 animorum ciendos accomodata , quibus do-
 lor intimus de peccatis , ob Deum per ea-
 læsum , excitetur , usque ad lacrymas ex
 oculis audientium expressas , sequentibus
 hinc propositis eluendæ quantocyus per con-
 fessionem conscientiæ , reconciliationisque
 cum Deo per Eucharistiæ perceptionem ,
 ritè celebrandæ . Hanc veram & unicam ,
 quàm intuens effingas , propositam tibi ve-
 lim Ideam fructuosarum concionum . Ca-
 ve-**sis** unquam personam personasve insignes
 dignitate , præsertim gerentes magistratum ,
 nominatim pro concione objurges aut per-
 stringas . Si quid in ijs displicuerit quod
 significandum putes , privatim conventis
 indica , vel ultrò ad confessionem acceden-
 tibus in arcano Tribunali Pœnitentiæ ad
 aurem infusurra . Ab ijs palàm traducen-
 dis omninò abstine . nam hoc genus homi-
 num anceps & irritabile , incomitiationibus
 istiusmodi adeò non solet corrigi , ut ha-
 rum aculeo , velut oestro Tauri , efferari
 consueverit , ruereque perniciosiùs in præ-
 ceptis . Ac ne privatas quidem admonitio-
 nes talium temerè attentas . usus tibi pri-
 mùm

NOVARVM EPIST. Lib. 4. 267

mum aliquis & prævia familiaritas, cum ijs contracta quos emendare vis, aditum ad illas muniat. deinde increpationis quasi tonum intendi aut remitti expedit, pro gratiæ apud Amicum quem arguis tuæ auctoritatique mensurâ; ut liberius & distri-ctius tibi magis obnoxium, parcius & timidius minus familiarem arguas. Semper autem censuræ supercilium, frontis serenitate, arrisu oris, blanditiâ obtutum mitigas: multò autem magis humanitate verborum, & declaratione amoris, qui te unus ad molestum, sed necessarium, eximendæ ab Amico deformantis illum labis conatum impellat. Inferendi quinetiam colloquio amplexus, demissæ venerationes, cæteraque benevolentia sincera, reverentia non fucata, signa idonea; quorum, velut mellis aut sesami, admixtione amarities condiantur nauseosi per sese remedij; &, si merum respuentibus obtrudatur, insalubris evasuri. nam si ad odium tristi negotio innatum asperitatem vocis, austeritatem vultus, frontis ac rigidi aspectus minas adjunxeris; vereor equidem ut stomacho imperent delicari fastidij & tenerarum homines aurium; quos potentia subnixos, as-
sue-

suetosque adulationibus, verisimile potius
 est, excussuros frænum omne moderationis,
 & Censorem importunum convicio repulsuros.
 In istis partibus, ubi peccandi magna licen-
 tia, pœnitendi rarissimus est usus, Sacra
 confessionis cum à te suadendæ, tum ab alijs
 exercendæ, hanc arbitror rationem opti-
 mam. quem velle videris onus ex longo
 exaggeratum pręgravatæ conscientiæ, in
 tuis auribus deponere; eum fac adhorteris
 primùm, ut biduo triduove in id sumpto, se
 totum excutiat, inde usque ab ultimâ Pue-
 ritie recordatione, per omnes ætatum &
 occupationum gradus, relegens vestigia vi-
 tæ decursæ, & cuncta perperam acta, di-
 cta, cogitata in summam contrahens, ac, si
 opus est ad memoriæ subsidium, scripto sub-
 legens. sic paratum postquam audieris, ple-
 rumque juverit non continuo absolvere,
 sed agere cum illo, ut boni consulat, per
 duos tresve dies abducere a curis familia-
 ribus animum, & idoneis ad dolorem pec-
 catorum ex amore Dei offensi ciendum
 commentationibus, comparare se ad fructum
 uberiores sacramentali absolutione per-
 cipiendam. Eo triduo Pœnitentem exer-
 cebis aliquot meditationibus primæ Mensis
 asce-

ascetici Hebdomadæ, quarum illi capita edifferes, modum commentandi & orandi trades; suadebis etiam, ut poenâ quapiam ultrò susceptâ, puta jejunijs aut flagellatione, se ipsum ad veram detestationem criminum intimè concipiendam, & per lacrymas etiam prodendam, juvet. Præterea hoc spatio curabis, ut si quam injustè isti detinent alienam rem, Dominis restituant: si famam cujuscumque læserunt, dictum revocent: si amoribus inconcessis implicati vixerant, flagitiosa cum quibusvis commercia abrumpant, occasionesque jam nunc amoveant culparum. Talia in posterum quantumvis prolixè ac seriò pollicentibus, haud tutò creditur sine pignore. Fac representent in antecessum quod se præstituros asseverant, nullum est tempus aptius his officijs, quàm necessarijs tam difficultibus; ubi ardor commoti animi refrixerit, & illecebræ familiares male-suadâ dulcedine dudum assuetos in tantisper omnia retrahere flagitia caperint, frustra reposcas promissorum fidem. Ergò antequam illos salutare sententiâ culpis solutos omnibus dimittas, hæc ut prævertant, omninò exige. Aliàs quæ humana fragilitas est, bre-

vi relapsos in præcipitium , à cujus lubricâ declivitate non satis eos longè submoveras , inutiliter dolebis . In causis Sacri Pœnitentiæ Fori cognoscendis , cave præproperâ severitate deterreas qui detegere sua vulnera cæperunt . quantumvis atrocia memorent , non modò patienter , sed clementer etiam ausculta ; quin pudorem ægrè fatentium subleva , ultrò commiserans , nec mirari præ te ferens , ut qui graviora his foedioraque cognoveris . ac ne despondeant veniam , Immensæ Dei Misericordiæ divitias prædica . Interdum quod magno æstu animi , piaculum confessi sunt , haud esse tam grave quàm putant , suggere : Te capitalioribus etiam noxis , ex Dei Gratiâ , posse remedium afferre : pergant fidentes , nec quidquam proferre vereantur . Hâc maternâ quadam indulgentiâ velut obstetricari opus est miseris animabus , ærumnosissimo nisu parturientibus spiritum salutis , quoad conscientia sentinam exhauerint . Erunt quos ætas aut sexus infirmior acrioribus verecundia stimulis à declaratione foedissimarum quibus se inquinaverunt libidinum , repellat . Hoc ubi senseris , obviam benignè prodi . memorans nec solos , nec primos eos

in

in id cœnum prolapsos ; longè atrociora,
 in eo genere nosse te , quàm esse ista de-
 mùm possint quæ fateri vereantur . Partem
 culpæ magnam , vehementiæ tentationis ,
 pellaciæ occasionum , innatæ cunctis homi-
 nibus concupiscentiæ imputa . quin (ajo
 tibi) eò interdum in talium occurſu de-
 scendendum est , ut quò ista relaxemus no-
 xij vincula pudoris , linguas infelicium astu
 mali Dæmonis constringentia , nostras ipsi
 ultrò generatim vitæ præteritæ labes indi-
 cemus , ut sic eliciamus necessariam enun-
 ciationem premendorum à Reis alioqui ,
 cum irreparabili pernicie , criminum . nam
 quid vera & ardens Dei Caritas recuset
 pro salute animarum Christi emptarum san-
 guine pacisci ? Id tamen quando & quate-
 nus , quibusve cautionibus administrandum
 sit , in rerum Articulis præsentium ipsa
 te unctio spiritûs & experientia docebit .
 Invenies interdum aliquos (& utinam ne
 multi occurrant tales) qui dubitent de vi
 & efficaciâ Sacramentorum , ac præsertim
 de verâ præsentia Christi Corporis in Eu-
 charistiâ . Id illis accidit ex infrequentia
 participandi sacra illa mysteria , & assiduâ
 familiaritate cum Idololâtris , Mahumeta-
 nis ,

nis, aut Hæreticis, ex minùs rectis exemplis quorundam Christianorum, etiam ex nostro (quod fateri piget & pudet) Sacerdotum Ordine, quorum nonnullos cum videant è nihilò sanctiori quàm vulgus profanum vitâ, temerè ac ludibundè profligare ad aram, suspicantur vanè à nobis prædicari præsentiam in Missæ Sacrificio Divini Christi Numinis, quod utique si adisset, contrectari se impunè à tam impuris haud sineret manibus. Horum curandorum hanc inire uebebis rationem. Primùm comi sermone ac blandis modis insinuans te in ipsorum amicitiam, elicere, familiariter rogando, conaberis intimos animi sensus, & si errores quos dixi deprehenderis, errorum causas, occasiones, principia scrutabere. Sic intelliges ubi applicandum remedium sit; ad quod impigrè te accinges, allegando quæ ex usu, pro re natâ, videbuntur; & magnoperè incumbendo ad clarè demonstrandam Sacri ejus Dogmatis veritatem; nec abistes quoad perviceris, ut fide certâ citrà ullam dubitationem, persuasissimum se habere protestentur: verissimè Christi Domini ac Redemptoris Nostri Corpus ac Sanguinem sub panis & vini ritè

con-

consecrati residere speciebus . Inde videlicet non ægrè attrahentur ad purgandum bonâ fide per confessionem animum, & devotione congruâ sacras Divinæ mensæ frequentius epulas gustandas .

In sacro Tribunali ubi quæ præmeditati pœnitentes de suis peccatis narrant plenè cognoris , ne rem continuò factam arbitrere , aut te defunctum curâ omni . indagare ulterius oportet , & percontando exculpere , quæ cognitu curatuque necessaria , etiam ipsos , præ ignorantia , pœnitentes fallunt . Interroga ergo unde , quæ ratione quæstum faciant ? quam in commutationibus , præstationibus , & totâ fide pactorum , formulam sequantur ? reperies plerumque sordere usuris cuncta , & maximam pecuniæ partem per rapinas congestam ijs ipsis , qui se tamen præfidenter ab omni contagione iniqui lucri asseverabant puros , vero , ut aiebant , conscientia nusquam ipsos reprehendentis testimonio . quippe multis ita occalluit conscientia , ut rapinarum in sinum corrasarum vastis etiam molibus , aut nullo , aut perexiguo urgeantur sensu . Hujus generis diligentia adhibenda major etiam tibi fuerit ,

rit, quoties se sistunt in Sacro Tribunali
 Ministri Regij, Praefecti, Quaestores, Scri-
 bae, Redemptores vectigalium, & ad quos
 quocumque nomine Fiscalis pecuniae ac ju-
 rium procuratio tractatiove aliqua perti-
 net. Peraccuratè ab his omnibus exquire
 quâ ratione ex sui magistratus aut ministe-
 rij functione proventuque rem augeant? &
 si dicere cunctentur, arte blandâ indaga,
 odorare. non longè percontando circum-
 duxeris, quin vestigijs haud dubijs per-
 venias ad cubilia ipsa fraudum & Monopo-
 liorum, quibus emolumenta publica in
 privatas Domos pauci homines avertunt,
 praementes regiâ pecuniâ quod statim di-
 spertiant lucro sibi seposito ingenti, aug-
 mento immani pretij luendo mox à singu-
 lis quos suae rationes coegerint ad ejus mer-
 cis licitationem accedere. Interdum etiam
 morâ & elusionibus cruciant eos quibus à
 Fisco debetur: ut sic eos cogant ad secum
 decidendum, remissâ pensionis parte; quam
 illi sibi, fructum industriæ, ut vocant,
 hoc est, rapinae improbissimæ prædam ha-
 beant. His & horum similibus ex ore ip-
 sorum variè ac cautè rogitando expressis,
 longè scilicet statues certius quantum alie-
 nae

næ rei detineant apud se , quantumque ,
 ut cum Deo in gratiam redeant , refunde-
 re defraudatis à se necesse ipsos sit ; quàm
 si quæras ex ijs : eccui se meminerint inju-
 riam fecisse . negabunt enim statim . quo-
 niam usus istis pro lege est , & quæ fieri
 vident , rectè fieri non dubitant . nempe
 mali jam mores , quandam quasi præscri-
 ptionis autoritatem à consuetudine sibi tra-
 here videntur . quod tu jus neutiquam
 admittes : sed serio convictis denunciabis ,
 si mederi animorum vulneribus velint , pla-
 nè ipsis abistendum possessione injustâ re-
 rum malâ fide acquiratarum . Simul quæ-
 nam illæ sint , haustâ ex confessione ipso-
 rum peritiâ , monstrabis . Fac majorem
 in modum te obedientem atque ad omnia
 morigerum Proëpiscopo præbeas . Simul
 Armuziam perveneris adibis illum , & po-
 sitis humi genibus , ei supplex osculaberis
 manum . non nisi eo volente concionabe-
 ris , confessiones audies , Doctrinæ Chri-
 stianæ declarabis elementa , & cætera Insti-
 tuti nostri ministeria obibis . nunquam
 quacumque ex causâ cum eo contendes ,
 aut ab illo dissidebis . quin dabis operam
 omni sedulitate obsequij , ut cum tibi de-

vincias amicitia, cujus illicio persuaderi sibi sinat usum commentationum Asceticarum, te tradente, capeffendum: minus universalium, earum certè quæ ad primam Hebdomadam pertinent. omnes item alios Sacerdotes cunctis veræ benevolentia officijs impensè ambies; vitabisque cane pejus & angue qualemcumque cum ullo ipsorum occasionem dissensionis ac conflictus; summâ potiùs veneratione universos & exquisitâ significatione honoris colens. quò scilicet amorem tibi vicissim concilies eorum, ex quo spontè nascatur, ut illi à culturâ suarum animarum tibi permittendâ non abhorreant, nec aspernentur invitationem ad Exercitationes Asceticas, si non plenè per mensem integrum nostro ritu obeundas; saltem secessu dierum aliquot in suis ipsorum adibus degustandas, te illos quotidie visente, & argumenta meditandi explicante, ex ijs quæ in primam digesta Hebdomadam sunt. Præfecto majorem item in modum te obsequiosum & subjectum exhibeto, humillimis ante ipsum demissionibus fidem intimæ reverentiæ faciens. Cave autem quocumque obtentu simultatem cum eo suscipias; neque

que si clarè videas illum , in rebus etiam gravissimis , delinquere . Tunc verò , duntaxat postquam senseris tuis tibi erga ipsum obsequijs non vulgarem ejus gratiam paratam , convenire hominem privatim aude ; atque idonea præfatus de tuo in eum amore , salutisque ipsius & honoris zelo , cum summâ modestiâ , vultu sereno significabis acrem quo intimè ureris dolorem , dum ejus animæ periculum , & bonæ famæ jacturam , ex factis his & illis parùm in vulgus probatis increbrescentem intelligis . Hic commemorabis qui de ipso sint hominum sermones , quos etiam in scripta transituros , & longè quò nollet mittendos verisimile videatur , nisi maturè prævertat offensionem publicæ satisfacere . Hoc tamen ipsum ne officium suscipias , priusquam satis certis indicijs congoveris , sic eum esse affectum , ut boni consulturus admonitionem , & ex eâ profecturus non temerè putetur . multò autem minùs facile annuas precibus plurimorum , perferri te internuntio suas ad Præfectum querimonias poscentium . Recusabis id ministerium quàm poteris constantissimè , excusans occupationem assiduam concionandi , docendi ,

confessiones audiendi , tum ad hæc studio
 & commentatione te parandi : quæ res
 spatij nihil relinquunt ad operosum , lon-
 gumque negotium terendi summatum limi-
 nis , & otiosâ in aulis patientiâ , diffici-
 lium admissionum rara momenta præstolan-
 di . Adde , neque si vacaret , & copia
 ultrò daretur audientiæ , fatis scire te quan-
 tum proficeret admonitio . nam si talis sit
 Præfectus qualem ipsi accusantes memorant ,
 frustra speretur hunc , qui nec Dei respectu ,
 nec officij curâ ? ut ipsi ajunt , tangatur
 ullâ , tui recta suggerentis rationem habi-
 turum . Conversioni Gentilium ad Christi
 Religionem totum tempus quod tibi à quo-
 tidianis necessarijs officijs erit reliquum
 impende . Vide autem in delectu ministe-
 riorum , ut semper ea prævertenda ducas
 cæteris , quorum manifestè latius patet uti-
 litas . Hæc te regula docebit , nunquam
 præferendam concioni publicæ auditionem
 confessionis , nunquam intermittendam sta-
 tâ quot diebus horâ Scholam Catecheti-
 cam , ut aliquem unum privatim adhorter-
 e ; aut simili vaces officio singulari perso-
 næ profuturo . Horâ porrò quæ præcedit
 constitutum tempus lectioni Catecheticae ,

Tu

Tu vel Tuus Socius Forum Plateasque Civitatis percurfabitis, voce magnâ invitando cunctos ad audiendam explicationem Sacræ Doctrinæ. Scribes identidem ad Collegium Goanum, quæ ministeria Divinæ Gloriæ promovendæ apta, quo ordine, quo fructu animarum, Deo fortunante tuos imbecilles conatus, exerceas. Fac autem accuratæ scriptiones istæ sint, quas Nostri Goenses rectè mittere in Europam possint, specimen illic futuras, nostræ in his partibus industriæ, favorisque Dei tenues minimæ Societatis labores successu aliquo dignantis. nihil in eas irrepit quo jure quisquam offendatur, nihil quo legentes primo ipso aspectu ad Deum laudandum ipsique obsequendum impellendos, non appareat verisimile. Missitabis etiam ejusdem argumenti, accommodatâ ad personas cautione, proprias literas ad D. Episcopum, & ad Cosmum Agnezium; utrumque impertiens faustis nuntijs fructus per Dei Benedictionem existentis ex culturâ isthic animarum. Cum primùm Armuziam perveneris, visas censeo privatim quos maximè probos ac veraces, simulque motum urbis ac commercij peritros illic homines repereris. ab his sedulò

exquire, quæ ibi vitia dominantur? quæ fraudum genera in pactis & fœnerationibus vigeant? quò his planè ac certò comper-
tis, parare ad expeditum usum possis aptas rationes & accommodata verba ijs vel de-
docendis, vel increpandis, qui se tibi, vel in familiari congressu, vel in Confessione Sa-
cramentali offerent palliatarum usurarum, aut captiosorum Rei contractuum, vel alte-
rius cuiuspiam affines usitatarum in illo tam frequenti ex cunctis gentibus Emporio om-
nis generis pravitarum. Singulis noctibus Domos Urbis obambulans, commenda-
bis suffragijs viventium animas defunctorum, in Purgatorio noxarum reliquias luen-
tium, verbis ad hoc utens paucis, sed aptè delectis ad commovendam miserationem audientium, & religionis sensum quen-
dam ijs ingenerandum. Adde voces quibus excitare cunctos coneris ad orandum pro animabus peccati lethalis maculâ fœ-
datis, impetrandamque ipsis à Deo Grati-
am è statu tam infelici emergendi. utram-
que commendationem finies indictâ, & pri-
moribus vocabulis inchoatâ recitatione Ora-
tionis Dominicæ & Salutationis Angelicæ.
Continuâ in id attentione dabis operam,

ut

ut omnibus semper quibuscum ages, vultum benignum & serenum exhibeas; torvitatis, superciliosæ arrogantia, mœstitiæ suspiciosæ, aut iræ minacis, cunctis indicijs procul amotis. Alioqui si te infestum his intemperiarum signis qui te adeunt deprehenderint, haud dubiè contrahentur, & se avertent; nec eam tui fiduciam admittent, quæ necessaria fuerat, ut ex tuo congressu proficerent. multò autem studiosius affectare comitatis amabilis speciem, arrisu & affabilitate blandissimis, debebis, quando aliquem privatim, culpâ ejus id exigente, reprehendes. tunc enim vel maximè omni ope conandum est, ut emineat ex ore atque oculis humanitas & caritas, quâ te unâ præ te feras urgeri ad benè merendum de illo quem admones, labe ipsam inquinante detergendâ: non autem aversione ullâ, instinctive odij ad eum objurgandum erumpere. Quos Sacerdotes, Clericos, aut Laicos adscribi Societati, & Asceticis commentationibus exerceri cupientes, idoneos ad hoc judicaveris, mittere poteris Geam cum Epistolâ quæ quid sint & velint indicet; vel etiam si eorum isthuc auxilium tibi utile putabis, in convictum
ibi

ibi tuum admittere, & consuetis, prout res-
feret, experimentis tyrocini probare. Do-
minicis & festis diebus horâ pomeridianâ
secundâ, vel paulò post, concionaberis
aut apud Sodalitium Misericordiæ, aut in
templo, declarans Articulos Symboli Ser-
vis Ancillisque ac Christianis liberis, fi-
lijsque ac filiabus Lusitanorum: misso an-
tea per vicos Civitatis Socio cum nolâ,
qui addito ad tintinnabuli sonum vivæ vo-
cis invitatu, cunctos admoneat, ut ad au-
diendam Capitulum Christianæ Fidei ex-
plicationem conveniant: nisi per te ipse
isto per plateas præconio defungi mavelis.
Tolles porrò Domo tecum in locum con-
cioni delectum proficiscens, summam Do-
ctrinæ Christianæ & expositionem Artic-
ulorum Sacri Symboli, itemque quam scri-
pto digessi Vitæ quotidianæ Christianæ ac
Sanctè transigendæ formulam, quâ tradi-
tur, quo ordine ac modo Animæ Christi
religionem profitentes & salutis æternæ cu-
pidæ, singulis diebus venerari, & invoca-
re Deum debeant, præmuniréque se à la-
psu, & ea quæ ad finem optatæ gratiæ ac
felicitatis certò adipiscendum conferunt,
exequi. Hujus exemplum formula ijs tra-
des

des quorum confessiones audies, pœnæ loco injungens, ut quod in eâ præscribitur, certo dierum numero factitent. Eo nempe usum contrahent, ac postea ipsâ consuetudine ducente, facillè per se tenebunt quod Mandato Spiritualis patris semel arripuerint: gustatâ videlicet interim rei utilitate ac suavitate illecti. nam valdè bonas ea Formula Exercitatio unculas suggerit: experientiâque didicimus multos sub peccatorum Confessionem eâ uti aggressos, ingenti animi sui fructu in ejus usurpatione perseverasse. quocirca optimum factu censeo, non ijs illam solùm à te tradi qui prioris vitæ maculas tuo ministerio expiaverint: sed quibuscumque salutis propriæ non penitus incuriosis, utcumque alijs à te conscientiæ Arbitris utantur, communicari & commendari. Ac quoniam exempla ejus scripti, numero idoneo ut tam multis dispersas, habere te facillè non posse video: suadeo ut illam formulam in tabulâ descriptam defigas loco publico: puta in Æde Sacrà Nostræ Domine de Misericordiâ, ut eam inde qui ejus commodis frui volet, queat per sese describere. Quos ad Societatem juyandam aptos à te judicatos

ritè

ritè in eam admiseris , eos post mensem
 Exercitijs Spiritualibus de more impensum,
 eo experimentorum genere probabis in
 quo nihil admodum ridiculæ translationis
 ipsorum ad vulgi ludibrium appareat. Iu-
 be illos sanè ministrare languentibus in No-
 socomio , & ad omnia loci ac curationis
 ejus , quantumvis humilia & stomachosa ,
 obsequia descendere . Impera victos in
 custodijs adire ; seque ijs miseris solandis ac
 recreandis impendere omni sedulitate reli-
 giosæ caritatis ; tum si quæ sunt ejus gene-
 ris sui depressionem cum studio benemeren-
 di de hominibus conjungentia , ipsis ut pa-
 lùm exerceant injunge . Spectacula sui gra-
 tuitam insanix speciem habentia dare illos
 in populum nec præcipe , nec tolera . no-
 lo derideat eos vilis plebs ; & horum , qua-
 si personatorum in Scenâ , mimicâ tradu-
 ctione delectetur ; sed admoneatur officij,
 & ad rectum laudabili exemplo , visis ijs , pro-
 vocetur . Id eveniet si nunquam compa-
 reant nisi in apparatu ad opus quoddam
 bonum accommodato . puta cum suspensis
 ab humero manticis ostiatim pro egenis
 mendicabunt , & quæ collegerint ad car-
 cerem aut Ptochotrophium palàm deferent .

Ejus-

NOVARVM EPIST.Lib.4. 285

Ejusmodi de se victorias deque mundo referant quarum specie, Vulgus intuens ad bonum excitetur, fructu pauperes juventur. Porro ad hæc ipsa experimenta à quibus natura abhorret plurimum, ne cunctos eos indiscriminatim adigas; sed explorato prius quid quisque habeat animi, quid commode possit. non enim eadem sunt vires omnium. dispar indoles, diversa educatio, dissimilis in virtutibus profectus, discrimen Tyronum magnum efficiunt, in primis considerandum ipsorum moderatori, ut statuatur, quænam exercitio cuique conveniat. hoc est quæ in re quisque ita tentari possit, ut merito speretur facturum cum tentatione proventum, pro mensurâ illi communicatæ Divinæ Gratiæ. Absque hac discretionem Rectoris Tyronum, facile continget eos qui gravabuntur supra vires, despondere animum, & retrò respicere, pedemque referre; cum potuissent, si peritiori uterentur duce, ad magnos olim in religione progressus pertingere. Præterquamquod ista inconsulta præscriptio mortificationum captum ac statum tenerorum in viâ Spiritûs Novitiorum excedentium, aversionem ijs ingenerat à Magistro, fiduciam-

clamque demit pandendi ei cordium inti-
 ma . Atqui omni ratione providendum est
 Tibi , & omnino cuiusvis Institutori Juve-
 num ad Religionem , ut quas in animo
 sentiunt depravatæ naturæ aut maligni spi-
 ritus suggestiones à recto avocantes , con-
 festim ut exoriantur enuntient , summâque
 ingenuitate fateantur . quod ni faciant nun-
 quam earum se laqueis expedient , nunquam
 ad perfectionis apicem trans insidiarum ,
 obstacula percurrunt ; quin è contrario
 ista prima mali semina ab ijs infeliciter su-
 scepta , & incauto fota silentio , in pertur-
 bationes sensim inquietiores adolescent ,
 quoad obducto tandem tædio Disciplinæ sa-
 lutaris , respectare unde venerant victos ani-
 mi coegerint , & iugo Christi excusso ad
 veterem resilire licentiam . Quos aut Con-
 fessione ipsorum , aut signis alijs cognove-
 ris ad inanem gloriationem , ad obsequen-
 dum cupiditatibus sensuum , aut ad quævis
 alia vitia vehementius impelli , ijs hac com-
 modâ ratione suggerere auxilium in tali
 opportunum periculo poteris . lube illos
 dato ad id spatio conquirere argumenta
 omnis generis , quibus efficacissimè posse
 sibi viderentur aliquem vel arrogantiam tur-
 gidum ,

gidum , vel intemperantiæ deditum , vel si quo alio ipsi tentantur , animi morbo laborantem , aut curare jam affectum , aut præmunire periclitantem : te ipso loca librosque indicante , ac manucente ad inventionem rationum huc facientium . ubi farraginem congesserint , præcipe ut ex his orationes concinnent , quasi pronuncianturi , vel ad concionem in Templo aut plateâ , vel ad convalescentes in valetudinario , vel ad vincetos in carcere : tum re ipsâ da operam ut sermones ejusmodi pererent . Licebit sperare quæ alijs remedia præscripserint , ipsos ultrò sibi sumpturos : & hæc antidota venenorum mentis vim prius suam exertura in animis quibus intimè adnota studio attento & acri commentatione fuerint , quàm in auditoribus obiter aliena sensa inopinatò proposita cognoscentibus . pudebitque ipsos haud dubiè in eo labi , unde alios tanto conatu retrahere contenderint . Similem cum proportione adhibere artem poteris ad sanandos propè desperatæ perversitatis peccatores , qui negant imperare se sibi posse , ut aut occasiones flagitiorum à se amoveant , aut rem alienam quam malâ fide deti-

deti-

detinent , restituant . ideóque volentes in-
 criminum conscientiam persistunt , exortes
 Sacramentalis absolutionis , quam se merito
 privari non ignorant : & tamen propter
 infamiam spontanei cujusdam anathematis ,
 quo se cum publicam offensione irretitos no-
 runt , sentiunt quaedam interdum suae ip-
 forum tædia nequitiae , nec non periculi
 aeternae damnationis , cui subjacent , quos-
 dam identidem horrores . His blandam in-
 finuatione tibi conciliatis suggere-sis : ut
 pro sua prudentiam secum ipsi exigant , quid
 dicturi Amico forent cum iisdem difficul-
 tatibus luctanti , ut eum ad emergendum
 è luto illo , & saltum è foveam expediendum
 excitarent . Ac comiter roga ut vel
 exercitationis ludicrae gratiam , sermone te-
 cum familiari , ne graventur experiri quan-
 tum ingenio valeant in excogitandis ad ta-
 les suasionis argumentis . Audita probata-
 que quae afferent in ipsos suaviter retorque,
 orans pro amicitiam , ut velint sibi quoque
 ipsis idem officium praestare , intimè admo-
 vendo , vulneribusque applicando proprijs
 quas morbis Amicorum depellendis salu-
 bres medicinas autumant . Miserans ani-
 mas quas ad se laudandum , & sic felicita-
 tem

istis denuncia, brevi, ni Deum iratum
 placare properent, superventuras ipsis ja-
 cturas naufragiorum, insectationes Præfe-
 ctorum, calumnias litium, damnationes
 judiciorum, carcerum longas ærumnas,
 morborum incurabilium in summâ egestate
 ac destitutione, nullâ consolatione mitiga-
 tas acerbitates; inter infamiam, ipsos &
 Posterios eorum indelebili maculâ defor-
 mantem, inter odium & execrationem pu-
 blicam; qualia his & illis probè ipsis no-
 tis, nec magis quàm illi meritis, evenisse
 meminerunt. Deum quippe nunquam im-
 punè contemni: & eò irrevocabiliùs sævi-
 re, quò patientiùs expectaverit. Taliùm
 certò imminentium imagine cladium percul-
 sos facilè primus concutiet impulsus timo-
 ris Domini, qui miserè hactenùs demen-
 tatis initium sapiendi sit futurus. Quo-
 tiescumque te accinges ad tractandum cum
 quolibet de rebus Dei cultum & salutem
 æternam attinentibus, adhibe hanc pru-
 dentiam, ut non priùs verbum facias, quàm
 odoratus sis, ac quibus poteris signis ex-
 ploraveris, statum intimum ejus animi.
 Tranquillus ne an turbatus vehementi affe-
 ctu: paratus sequi viam ad rectum osten-
 sam,

sam, an scienter aberrans, & irrevoca-
 biliter affixus studijs humilium curarum,
 quibus officia religionis posthabere cum
 haecenus solitus, tum certus videatur in-
 posterum: oppugnatus diabolicis infecta-
 tionibus, an sibi & naturæ relictus: de-
 nique paratus monentem audire; an tactu
 asper & irritabilis, erupturus timeatur in-
 furias, si contrectetur incautiùs. Ad quam-
 cumque de his præsumptam notitiam tua
 deinde accommodanda fuerit allocutio: ut
 iratis mansuetè, turbatis placidè, præoc-
 cupatis, arte aptâ sese insinuet; in bene
 dispositos & ad quidvis honestum dociliter
 sequaces, se liberiùs effundat: nullum ta-
 men inaniter oblectans, aut in assentatio-
 nem desinens meram: sed salubris semper
 aliquid antidoti ægris quamlibet fastidien-
 tibus scitè immiscens, quo per gradus ad
 sanitatem disponantur. Ergò cuiuspiam odio
 ardenti ex acri sensu recentis injuriæ, fa-
 ctum de quo queritur, si pravum est, &
 ipse improba. sed autorem imprudentiâ
 prolapsam, non deliberatâ peccasse mali-
 tiâ, quibus poteris argumentis doce. ubi
 audiri te, nec planè displicere senseris,
 adjunge: permisisse forsitan hoc Deum in-

pœnam similis olim ab ipso commissæ cul-
 pæ . Hic familiariter interroga : ecquid
 unquam se factò aut verbo læsisse alium
 meminerit ? num saltem in pueritiâ rabio-
 sulus aliquando in Parentes, contumax ma-
 gistris, iracundus æqualibus, justam qui-
 busdam de se querendi causam dederit ?
 ubi assenserit, vicem sibi rependi, ut æqui
 consulat, mone . Hanc enim ipsi nunc
 offerri divinitus veteris expiandæ noxæ oc-
 casionem pretiosam . si non justè queri-
 tur, sensim adrepens dilue rationes falsas
 quibus sibi persuadet quod longè à vero
 est : tum crescente paululùm fiduciâ, me-
 renti molliter succensere : denique ubi tutò
 posse te senseris, fortiùs increpa . Emi-
 neat inter hæc serena quædam & amoris
 mixta indicijs in vultu dicentis alacritas .
 His Dei Benedictione adjutis artibus inter-
 dum excantantur intemperiæ perturbatarum
 mentium, & quasi quidam quo teneban-
 tur, Fascinus solvitur, liberat jam eas,
 & recti capaces sinens . sic explanatâ velut
 viâ fidenter ingrediens, promove ad per-
 fectum quàm potes maximè, totas effun-
 dens habenas studio Deum honorandi, con-
 ciliando ipsi amore ac veneratione summâ
 crea-

creatarum ad eum diligendum & laudandum mentium. Quod præcepi superius, ut quæ peccata, quæve commerciorum fraudes Armuziæ frequentantur, è Peritis disceres: nec ad eum locum, nec ad ista specierum capita restringas velim. ubicumque fueris, etiam obiter & peregrinando, à Viris Bonis & vitæ communis experientibus stude semper quàm exactissimè cognoscere, non crimina solùm, aut rapinarum, ibi usitatas artes; sed usum universum populi, persuasiones vulgares, studia Gentis, peculiare regionis consuetudines, modum regiminis, Fori stylum, litium formulas, Pragmaticorum cavillationes, & quidquid omninò in Reipublicæ ac civilis Societatis ratione versatur, nihil enim horum (experto credas mihi) non utile scitu est Medico animorum, ut citò morbos intelligat, facillè remedia expediat, promptam semper ac paratam cunctis occurrentium necessitatibus opem habeat in manu. Hinc scies quid creberrimè in concionibus inculcandum sit, quid confitentibus magnoperè commendandum. Hæc te notitia ad promiscuos cum hominibus congressus instruet. Eâ præmunitus, nihil ut novum mirabe-

re, nullo improvise occurſu æſtuabis . Hinc animi præſentiam in varietate ſubnaſcentium caſuum , hinc dexteritatem in multiplici tractatione cum quibuſvis , hinc auctoritatem ad omnes hauries . Sæculi homines cum à Religioſis admonentur, ferè contemnunt ; quòd eos imperitos rerum putant . Si quem non minus quàm ipſi verſatum ac tritum in uſu vitæ civilis experiendo cognoverint , hunc mirabuntur, huic ſe permittent ; eo Autore non dubitabunt etiam ſibi vim facere , ac quidquid , quamvis arduum , ſuaſerit , exequi . Vides fructum iſtius ſcientiæ ingentem ; in quâ ideo parandâ , non minùs tibi nunc , quàm alias in Scholis , in Doctrinâ Philoſophicâ vel Theologicâ quærendâ elaborandum exiſtima . Ea porrò non è libris mortuis in chartâ deſcriptis , aut membranâ ; ſed è vivis Codicibus , viris ſcilicet experientibus negotiorum , morum popularium callentibus , petenda tibi eſt . Cum illâ plus proderis quàm ſi totas ſpeculationum Bibliothecas mente comprehenſas , torrente verborum in turbam effunderes . Memento autem in ijs apud quos pondus tibi aliquod dignationis ac meriti facultas iſta

com-

comparaverit, primum autoritatis tuæ istius experimentum ostendere, procurando efficiendoque omnino, ut totius vitæ noxas accurato examine recognitas per Sacramentalem Confessionem in tuis auribus deponant: tum ut ad earum veram detestationem, rationibus ex Dei Majestate, & ei à suis creaturis debito amore, ductis, per secessum & commentationes eò accommodatas excitare se conentur. sic habe; fundamentum hoc est bonorum omnium. hoc caput. hoc cunctis prævertendum. Da deinde operam, ut eos controversiarum forensium tricis, odiorum nempe ac calumniarum Seminarijs, expedias. Suade igitur ut Amicorum arbitrio lites finiant, magno pecuniæ, curarum, existimationis compendio; nec cognitionem, si detulerint, recusa; cui vacare tuo & illorum commodo poteris, Dominicis aut alioqui feriatis à negotio diebus: querelas aut petitiones litigare parantium singillatim audiens, & compositionum temperamenta proponens, in qualia convenire conducibilius longè sit, quàm sumptu, tædio, periculo ingenti, per mendacia emptorum testium, fraudes impostorum, legulejorum

innumerabiles infidias , inter labyrinthos irremeabiles cavillationum , judiciorum æstu , ac quadam irrequietâ reciprocatione quasi vorticum Euripi , miserrimam quotidie aleam jacere statûs atque honoris funesto naufragio perdendi . Talia differens litigandi pruriginem vadimonia meditantibus excuties . multò autem faciliùs expertis jam Prætoriorum auram , & tumultûs Tribunalium pertæsis , approbabis consilium ab inchoatis certaminibus spontè desistendi . Scio ingratum hoc futurum Scribis , Advocatis , & cæteris variorum nominum Hirudinibus Fori , quibus quæstus ingens comparatur ex frequentia & longitudine causarum . Tu verò istorum de te hoc nomine querelas partim contemne ; partim quos poteris horum tuis artibus aggredere , deterrens à noxio artificio trahendarum in moras interminabiles litium ; tum admonens de periculo ipsis instanti æternæ felicitatis amittendæ : & quò tantæ rei prospiciant , invitans ad secessum dierum aliquot in asceticas commentationes expendendorum . Hærebis Armuziæ quoad à me literas acceperis , quæ migrare aliò jubeant . Scribes ad me per naves Armuziæ
Mala-

NOVARVM EPIST.Lib.4. 297

Malacam ituras , inscribens fasciculum
Francisco Perezio . Volo ijs literis singil-
latim ac minutè quidquid operapretij ex
tuis laboribus extiterit , exponas . eas Fran-
ciscus Perezius Malacâ in Iaponem ad me
curabit , si cordi Deo fuerit me ad ejus
Divinæ Majestatis obsequium ad Iaponem
tendere . Si à me spatio trium annorum
nullas literas acceperis , toto tamen hoc
tempore Armuziæ persevera , quantumvis
à quocumque aliò inviteris , aut voceris .
nam hoc triennio te manere illic ad Dei
Gloriam opportunum judico , & planè im-
pero . Post evolutum triennium , si nihil
à me literarum perlatum ad te sit , per-
sistes ibi tamen quoad Rector Collegij San-
ctæ Fidei inde te migrare jusserit . quare
tunc fusè perscribes ad illum quod eatenus
Armuziæ feceris , quem fructum Dei opus
reportaveris , quem in posterum speres ;
quid distinctè mandatum tibi à me disce-
dente fuerit de commoratione illic trien-
ni , quantumvis eo intervallo à Goano Re-
ctore evocareris : de cætero profitebere ,
quando jam præfixum id tempus elapsum
sit , in ejus arbitrio te fore , paratum ad
nutum exequi quod præscripserit ; sugge-
rens

rens tamen quæ post omnia coram Deo
 expensa, digna consideratione videbuntur
 ad statuendum quod è re fuerit circa op-
 portunitatem aut etiam necessitatem tuæ
 ulterioris in eâ statione moræ. Ad eas li-
 teras quidquid ille rescribens mandaverit,
 sine ullâ excusatione aut dilatione facies.
 quod dixi de literis ad me tuis, Malacam
 Armuziâ mittendis, non sic intelligas, ut
 semel in anno id factum satis sit. nolo si-
 nas navem omnino ullam illinc Malacam
 solvere, sine tuâ ad me Epistolâ, Franci-
 sco, ut dixi, Perezio commendatâ. In
 nave quàm conscendis proficiscens Armu-
 ziam, fac, oro te, curam ingentem ha-
 beas Navarchi, pelliciendo illum ad con-
 fessionem peccatorum; & ubi se ad frugem
 tuis hortatibus receperit, diligenter præ-
 cavendo ne iterum à recto deficiat. In
 nave concionabere Dominicis diebus, alijs-
 que quibus tibi opportunum videbitur.
 Arbitrio enim tuo, circumspicis cunctis
 quid in re præsentis magis expediat statuen-
 ti, id totum permitto. ne in concioni-
 bus eruditionem ac memoriam ostentes,
 recitandis magno numero testimonijs, &
 autoritatibus Scriptorum veterum. Pauca,
 sed

fed lecta , & ad rem apta sufficiant . ma-
 gna pars dictionis consumatur in graphicè
 depingendo statu interiori ac tumultu Ani-
 marum peccantium . inquietas machinatio-
 nes , artificia callida , spes & cogitationes
 vanissimas , consilia fraudulenta quæ men-
 te versant fac in oratione recognoscant tuâ ,
 & velut in speculo palàm cernant . Ad-
 des funestos harum molitionum exitus ; di-
 lues sophismata captiosarum suggestionum
 capitalis Inimici Diaboli , modum ijs se-
 laqueis extricandi trades . ni faciant terro-
 res accumulabis . attentè nimirùm homines
 illa potissimùm audiunt , quibus intimè
 convenitur conscientia ipsorum . Specula-
 tiones sublimes , quæstiones perplexæ , Scho-
 lasticæ controversiæ , ut captum , sic & cu-
 ram humi repentium prætervolant , inani
 sonitu detonant , nullo fructu evanescent .
 Ipsos ipsis clarè ostendas necesse est , si te-
 nere ipsos ex te loquente suspensos velis .
 ut autem exprimas quæ penitus sentiunt ,
 nosse illa priùs opus est . noscendi verò
 unica ratio , multùm cum illis esse , ex-
 plorare , rimari , observare . Hos itaque
 vivos libros evolve plurimùm . hinc ratio-
 nes ad efficaciter docendum : hinc facultatem
 tem

tem agendi ferendi, ac quò ad illorum salutem conveniet, flectendi movendique Peccatores trahes. non veto tamen lectionem mortuorum librorum. Sacræ Scripturæ, Patres Ecclesiæ, Sacri Canones, libri Ascetici, quique officiorum jura & differentias tradunt, suis sanè temporibus diligenter consulantur. Ex his enim remedia tentationum, argumenta persuasionum, stimuli heroicorum affectuum, exempla laudis omnis ex Sanctorum Actis saluberrimè ducuntur. sed frigida ista sunt, & parùm juvant, nisi priùs aperiantur ijs profundè admittendis Auditorum Animi. horum porrò referendorum certa clavis est, ista quàm dixi repræsentatio statûs interni cujusque, peritè à consuetudinis humanæ benè gnaro Concionatore facta, & in bono lumine cujusque sensibus objecta. Quandoquidem pro suâ munificentia constituit Rex, ut illic tibi necessaria ad vitum è suo Fisco præberentur, utere illâ Optimi Principis Gratiâ; & à solis ipsius Ministris accipe vitæ subsidia quibus indiges; ab alijs ultrò etiam oblata reiiciens. nam ad autoritatem libertatemque curatoris Animarum, insignis est momenti, nemini

mini eorum quos dirigere in salutis viâ,
 & ubi aberraverint corripere retrahereque
 debet, esse obnoxium titulo præbitionis
 alimentorum, hoc est, vitam & spiritum
 debere. verèque de hoc genere Donorum
 dici solet, qui capit, capitur: fiduciam
 videlicet amittit quidquam jure censorio
 agendi cum eo, cujus patronali reveren-
 tiæ Clientis humilitate se adstringi passus
 est. Hinc est quod æstuamus in verbis
 reperiendis quibus castigemus, quando me-
 rentur, qui nos pascunt: aut si vim
 verecundiæ zeli atque officij imperio faci-
 mus, minùs tamen proficimus, apud de-
 spicientes nos quodam supercilio Dominij,
 beneficiorum in nos impensorum pretio si-
 bi, ut putant, legitimè parati. Atque
 hoc cum universè verum est, tum magis
 locum habet in certis hominibus, de qui-
 bus te præmunire necessarium duco, qui
 flagitijs demersi, tecum tamen familiarita-
 tem affectabunt, certatimque civilibus of-
 ficijs amicitiam tuam ambient, non ullo
 desiderio proficiendi ex congressu sermo-
 neque tuo ad emendationem nequitiae, in
 quâ perdurare ad extremum decreverunt;
 sed ut tibi os obstruant & linguam vin-
 ciant,

ciant,

ciant, cuius pertimescere censuram suæ ip-
 sos conscientia improbitatis admonet. Hos
 ne planè repellas censeo, aut eorum obse-
 quia prorsus aspernè: ne invitationes qui-
 dem ad mensam, aut munera reiicias, si
 modica sunt, nec magni pretij, ut aqua,
 fructus recentes, & quæ sunt ejus gene-
 ris, qualia recusari, offerentes probro du-
 cunt, more inter Lusitanos hîc in Indiâ
 recepto: cæterùm præ te fer & liberè de-
 nuncia, eâ te conditione munuscula ipso-
 rum admittere, si vicissim illi tuas admo-
 nitiones & adhortationes boni consulere
 sint parati: promittere quoque ad coenam,
 cum ab illis vocaris, istâ demùm lege; si
 pariter ad confessionem peccatorum, &
 participationem Eucharistici Epuli, ipsi,
 te invitante, se accingant. porrò ista quæ
 dixi non debere reiici metu amicitia læ-
 dendæ munuscula esculentorum, simul ac-
 ceperis, continuò ad ægros in Nosoco-
 mium, ad vinctos in Custodias, aut egen-
 tes alios trans mitte. Probabit & commen-
 dabit videns populus talem acceptorum à
 te munerum usum, & omni te deliciarum,
 aut quæstuosæ gratiæ suspicione absolvet.
 De diversorio tibi, quando illuc pervene-
 ris,

ris, eligendo, prudenter inspecto statu rerum præsentium, decernes, ut aut in publico Xenodochio, aut in Ædibus Sodalium Misericordiæ, aut in Domunculâ Templo vicinâ, prout magis expedire videbitur, habites. Si contigerit te à me in Iaponiam vocari, scribes continuò ad Rectorem hujus Collegij, idque duabus tribusve vijs per naves totidem isthinc Goam versus solventes, rogans eum ut provideat aliquem è nostris idoneum juvandis & consolandis civibus istius Vrbis, quem in eâ tibi statione successurum quàmprimùm destinet. Ad extremum te ipsum tibi ipsi præ omnibus impensissimè commendo. nunquam tibi excidat memoriâ te membrum IESV Societatis esse. In singularibus quæ se illic offerent occasionibus gerendarum rerum, quid magis è Dei Domini Nostri obsequio sit, ipse te usus & præsens experientia docebit. non est hâc ulla melior & certior prudentiæ magistra. Fac quotidianis tuis & tuorum quos in Religione diriges, precibus communi me Domino commendes diligenter. Postrema longæ Paræneseos hæc præscriptio sit: Singulis saltem semel Hebdomadis hanc Scripturam attentè

tè totam relege : ne unquam in eâ præceptorum ulla te subeat oblivio . Dominus utinam Deus Noster , te comitetur & isto itinere deducat : idemque tamen permaneat hic nobiscum . Vale . Goræ Mense Ianuario
AN. MDIOXLIX.

Franciscus .

EPISTOLA V,

P. SIMONI RODERICO

SOCIETATIS IESU.

*Gratia & Amor Christi Domini Nostri
adsit semper vobis auxilio &
favore . Amen .*

Qui has Tibi reddet literas, homo est
usu hinc aliquo mihi notus . Is in
Lusitaniam proficiscitur animo po-
stulandi à Rege præmia operæ à se Reipu-
blicæ navatæ : vehementerque à me insti-
tit , vt commendatitias in eam rem ad Te
Literas darem . Agnosco equidem n , nec
dissimulavi , longè quæstuosiore in am-
bitio-